

Przewodnik po zabytkach

Między Świątyniami Historii i Kultury

Krynek to od wieków teren pogranicza. Kryżowały się tu fale osadnicza polskiego, ruskiego, litewskiego. Od wieku IX współżyją obok siebie katolicy, wyznawcy prawosławia, judaizmu i islamu. Na każdym kroku spotkać można ślad życia dawnożydowskiej ludów i religii. Kościół, cerkiew, synagoga, meczet w połączaniu z tolerancją oraz otaczającą przyrodą tworzą specyficzny - magazyn dziedzictwa.

3 Kart Historii . . .

Krynek po raz pierwszy wzmiankowane są w historii już na początku XV wieku, jako dwór książęcy, zbudowany przed 1429 rokiem w Przełęczy Grodzickiej nad rzeką Krynką. W 1434 roku w krynickim dworze odbyły się spotkania panowiącego z Ionów w Pszczyc Bidowickiej króla Władysława Jagiełły z księciem litewskim Zygmuntem i zacieśnią Unią Lubią z Koroną.

W 1509 roku król Zygmunt Stary nadał Krynkom herb. Od tego momentu Krynek występuje jako miasto, a mieszkańców noszą nazwę mieszkańców. W 1522 roku ten sam monarcha ustanowił w Krynkach Kościół, nadając Krynikom prawa miejskie mogileburskie, które zapewniły miastu samorząd i autonomię. Krynki nadal Krynikom prawa miejskie mogileburskie, gdzie w 1578 roku rozbiorniano już stare Miasto z rynkiem i trzema ulicami oraz Nowe

Miasto z rynkiem idziecięcianymi ulicami. W swej bogatej historii Krynek mały rozwijał okresy nępotyńskie, wojny moskiewskie, najazd szwedzki, liczne epidemie i pożary. W 1659 roku Moskowia, pod wodzą Chowańskiego, pobiła pod Krynkami wojska hetmana Pawła Sapiehy. Splądrowała wówczas miasto i obrabiła kościół. Istotne przeniania nastąpiły w Krynkach pod koniec XVII wieku, kiedy administratorem został podstarosta litewski Antoni Tyzenhauz. Z jego inicjatywy przebudowano miasto, nadając mu nowy układ przestrzenny, z szeszciozętnym rynkiem oraz dwunastoma ulicami. Na placu targowym wybudowano halę targową. Po rozbiorach Krynek znalazły się w zaborze rosyjskim. Wtedy to carewca Katarzyna II podzieliła miasto pomiędzy dostojuników: Sokołowa i Dymona. W 1832 roku Dwór Kryński wraz z dobrami odkupił podkomorzego grodziskiego Jana de Viron.

W XIX wieku rozwijały się w Krynkach przemysły. Powstało kilka manufaktur tekstylnych, między innymi największa Lipcharta, zatrudniająca 100 pracowników. W połowie XIX wieku w Krynkach zaczęły powstawać garańnie. Umiejętność wyprawiania skór mieszkańców nabyły od osiadłych w okolicy Tatarów. Mieszczanie zajmowali się również handlem, remiosłem, garncarstwem i gorzelnictwem.

Rozwój przemysłu spowodował szybki wzrost liczby mieszkańców, który głównie stanowiła ludność żydowska: w 1905 roku - 6000, a w 1914 - 10000. Podczas rewolucji w 1905 w Krynkach miały miejsca wystąpienia robotnicze. Strajkującą robotnicę ma kilka dni opałowano miasto i zgłoszając tzw. "Republikę Krymecką".

Po I wojnie światowej zniesiony przemysł spowodował znaczący spadek liczby mieszkańców, zaś okres świetności miasta definitywnie zakończył się po II wojnie światowej. W 1941 roku do Krynek wkroczyli Niemcy i w mieście utworzyli getto, które w listopadzie 1942 roku zlikwidowano.

Niemcy w mieście utworzyli getto, które w listopadzie 1942 roku zlikwidowano. Zmniejszenie w 70% i wyłudzanie Krynki w 1950 roku straciły prawa miejskie i obecnie są wsią gminną, liczącą około 2000 mieszkańców.

Tak kronikarz Jan Dlugosz w swoim dziele "Dziejów polskich ksiąg dwanaście. T. 4, ks. II, 12na" zanotował pierwszą wzmiankę o Krynkach: "Święta Narodzenia Pańskiego obchodził w tym roku król Władysław w Radomiu. Ileżko na kilka dni opałowano miasto i zgłoszając tzw. "Republikę Krymecką", węgierscy wiele zwierzyli, według zwyczaju swego obdzielił nią pratalów, mistrzów wszelkich zawodów, rycerów Krakowskich; poczem z Wiskitów przybył do Radomia: czas albowiem zbyt król nie dozwalał mu na świętą Narodzenia Państkiego zaledwie do jakiego znaczącego miasta. Zatrzymał się więc dla świata w Radomiu, a potem na uroczystość Trzech króli pojechał do jedliny, dokąd zebrał się w znacznej liczbie pralaci i panowie Polscy. Z jedliny zaś, na usłysze prośby Zygmunta wielkiego księcia Litewskiego,

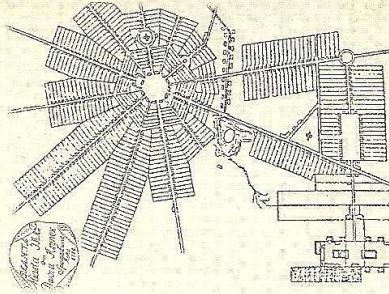
który stał z niemi do króla wielokrotnie swoich gońców, udał się na Litwę. Tusej bowiem wielki książę Zygmunt, że poniechał chwilę się jeszcze na swej stolicy, wiele poprze to i ustalił jego władze, gdy król Władysław przybywszy do niego w odwiedzinę, odda mu osobiste wielkie księstwo Litewskie, już dawno aktem piśmieńskim i przez uroczystą poselstwą mu przyniesione, aby rzec dokonana w obec przyjomego lata mówiącej, nadbrała pewności i powagi. Skoro więc król Władysław, użyskawszy przez dni kilka zabaw myślistwiskich, zjechał do Krynek, przybył tam na jego powitanie wielki książę Zygmunt z wszystkimi pratalami, księżetami i paniami swymi, i przyjął go z największą czcią i pokora, tak swego dobroczyńca pana. Aby zaś okazał, jak wdzięcznym był za otaczające dobrzej robuszko i laske, która go króli zaszczyca, odznać swój rodzonego brata swego księcia Świdrygę, złożył. Jego królowi różnice dary w złocie, srebrze, szatach kosztownych i kontach. Rozdał również mnogie upominki między rycerzy i dworzan krakowskich. Władysław zaś król tewnych go z swej strony, że mu nigdy ze względu na księcia Świdrygę nie pomocy i laski nie odmówić, ale owszem do końca dni swoich wispierać go będzie swoją opieką i przychylnością. Rzady zaś wielkiego księstwa Litewskiego nadal mu nowem powierzeniem, zaliczwszy przedmiot wszystkim, księżetom i panom Litewskiemu, aby jemu wyleżnąć, a nie komu innemu, jako prawem panu i wielkiemu księciu Litewskiemu wiernie podlegać i we wszystkim stuchali jego rozkazów. Nie chciał jednak, mino usilne proshy Zygmunta wielkiego księcia Litewskiego, jechać w dalsze okolice Litwy, ale z Krynek wróciwszy zwykłą drogą do Polski, dni zapuszczał przepędzil w Lublinie. A po zapuszcach, w pierwszą Niedzielę poślu wyjechałszysy z Lublina, przez Sandomierz i inne miejsca przybył do Nowego miasta Karczmy...".

Układ przestrzenny Krynek

Układ przestrzenny Krynekkształtuje się w XVI wieku. Kiedy to miasto, rządzące się prawem magdeburskim, nadanym w 1569 roku, otrzymało prostokątny rynek i stałe prostopadły ulic, których w tym czasie było 10. Na placu rynkowym wystawiony był ratusz, budynek wagi miejskiej, postrzegalnia (zakład, w którym przychodziły suknio) oraz krany miejskie. Były to pieczęć społecznej i gospodarczej. Tu odbywały się wiece, ogłasiane były zarządzenia i obwieszczenia, tutaj koncentrował się handel miejski.

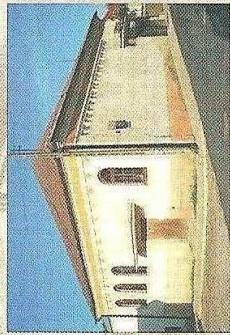
Powstanie nowego rozplanowania Krynek w XVIII wieku należało wiązać z pożarami miasta w 1775 roku, które w znacznym stopniu zmieniły zabudowania krynickich mieszkańców. Z inicjatywy podskarbiego litewskiego Antoniego Tyzenhauza, ówczesnego dzierżawcy ekonomii grodziskiej, powstało nowe rozplanowanie Krynek. Jego twórcą był włoski architekt Józef de Sacco. Podstawą nowego układu przestrzennego był otoczony domami szeszciozętny rynek, utworzony na miejscu wcześniejszego prostokątnego. Od naroża placu centralnego i od środka każdej pierzei rynku promieniście rochodziły się 12 ulic, przy których znajdowały się halta targowa, austerie (karzyny), domy kapiackie. Przy nowo wzniesionych ulicach wznoszono budynki mieskalne, przedewszystkiem dla pogorzelców, co miało zapobiec wyłudzaniu się Krynek po pożarach. W pobliżu rynku wytyczone dwie place: pod Wielką Synagogę i w mniejsu, gdzie obecnie znajdują się cerkwie. Częste pożary miasta spowodowały znieszkutlenie rozplanowania Tysiąca lat, lecz stały jego istnienia przetrwał do naszych czasów.

Szeszciozętny rynek w Krynkach jest jednym takim obiektem w Polsce, zaś drugim w Europie. Do II wojny światowej na wybrukowanym placu rynkowym znajdowała się hala targowa z licznymi sklepikami. Po wojnie zostało wytyczone szeszciozętnego ronda, a w jego centrum w latach 60-tych XX wieku utworzono park, stanący mieszkańcom do wypoczynku. Rosną tu wiele różnorodnych gatunków drzew liściastych i iglastych oraz krzewów ozdobnych.

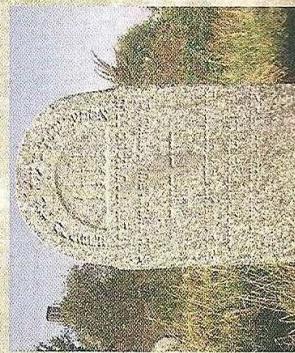
Synagoga „Kaukaski Beth Midrasz”

Czyniona w XIX wieku budowla swoją nazwę zawdzięcza kipcom, którzy z Kaukazu sprowadzali skóry do miejscowych garbarni. Dwukondygnacyjna, murowana bóżnica zbudowana jest na planie kwadratu w 1850 roku i kryta czterospadowym, kopertowym dachem. Posiada charakterystyczne okna z półkolistymi zwieńczeniami oraz ozdobne gzymsy i fryzy. Podczas II wojny światowej budynek został zniszczony, jednak w 1955 roku wykonalo remont, zamierzano niektóre otwory okienne i zniszczone bimę (kazalnicę), adaptując świątynię na kino „Krotus”. Synagoga „Kaukaski Beth Midrasz” była 5-razy mniejsza niż Wielka Synagoga. Obecnie mieści się w nim Dom Kultury.

Cmentarz żydowski Ha Kwort

Cmentarz żydowski Beth Ha Kwort w Krytach jest jednym z największych i najlepiej zachowanych cmentarzy na Białostockiem. Jego powierzchnia wynosi 2,280 m². Składa się z „cmentarza starego”, założonego na mocy przywileju króla Jana Kazimierza z 12 stycznia 1662 roku i „cmentarza nowego”. Inwentarz z 1796 r. wspomina o „zniszczonym cmentarzu żydowskim”. Być może, w okresie rozbiorów i licznych pożarów miasta został zdezerowany lub poważnie zaniebany. Na przedmieście XVIII i XIX wieku obszar kirkutu został powieszony w kierunku północno-zachodnim o nową kwaterę. W połowie XIX wieku zaczęto grzebać zmarnych na terenie „nowego cmentarza”, który graniczy z starym oddzielony kilkumetrową aleją. Ok. 1918–20 roku powstała druga kwatera „cmentarza nowego”, tworząca ze starszą częścią dzisiejszy kształt nekropolii. Cmentarzem opiekowało się Bractwo Pogrzebowe Hewre Kaudsa. W II połowie XIX wieku cmentarz ogrodzony został kamiennym, cyrklopowym murem na zaprawie wapiennej. Na niektórych kamieniach umieszczone są cyfry wskazujące numery kolejnych rzędów, umożliwiające szybki odnalezienie grobu. W środkowej części południowej strony ogródzenia znajdują się drewniana brama główna. Podczas II wojny światowej, w czasie okupacji niemieckiej duża liczba kamieni nagrobnych została zrzuciona do budowy mleczarni. Wiede też zostały zniszczone kaplice cmentarne tzw. Ohole. Wiele macew wykonanych z marmuru z granitu zostało rozbiorowane po wojnie jako budulec.

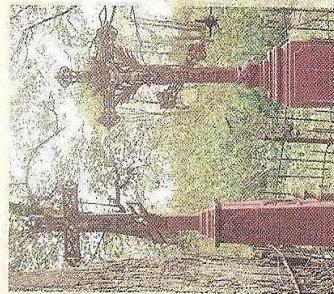

Cmentarz stary XVII–XVIII w. zachowany w tym stanie, o dużej przestrzeniach bez nagrobków, brak regularnego układu i podziału na kwatery. Dominuje luźna lokacja macew, których jest ok. 500. Wiele macew, wykonana ze zlepiania, zniszczona i nieczytelna. Część zdelegowana powierzchniowa. Najstarsze, zdentyfikowane nagrobki pochodzą z lat 1755–99. Na starym cmentarzu zachował się duży rozmiarów dół, który w okresie okupacji niemieckiej pełnił rolę kryjówki i był miejscem przechowywania księg liturgicznych.

Cmentarz nowy XIX–XX w. dobrze zachowany, układ macew regularny rzadawy. Wielkość nagrobków prezentuje typ klasycznej macewy „aszkenazyjskiej”, skromnej, z uproszczoną symbolicą i epifilami. Wiele macew charakteryzuje się misternym literowaniem, zróżnicowanym krojem i techniką rysunku. Występuje tekst wklesty i wypukły, w charakterze płaskorzeźby. Niektóre nagrobki posiadają ślady malowania farbami, głównie czarną. Macewy wykonane głównie ze zlepiania, zachowanych się także granitowe, betonowe oraz z piaskowca. Prócz klasycznej macewy, występują także nagrobki w formie „drzewa życia” czy też prostego obelisku na postawach. Ta część cmentarza gromadzi ok. 200 macew i 16 betonowych nagrobków. Istnieją dwie zbiorniki, nie oznaczone mogły z czasów II wojny światowej.

Cmentarz prawosławny

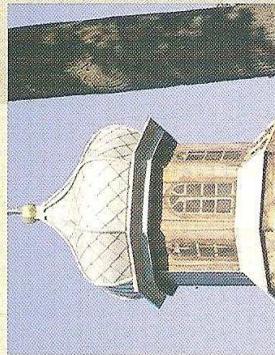
Cmentarz prawosławny założony w latach 60-tych XIX wieku, na wzgórzu na północny-wschód od miasta, otoczony kamiennym murem. Pierwotnie obszar jego sięgał od ogrodzenia po stronie południowej do ulicy głównej i pokrywa się z najstarszą częścią nekropolii. W roku 1872 roku, na wzniestieniu wybudowano kaplicę cmentarną p.w. Św. Antoniego. W latach 1989–1996 dokonano generalnego remontu kaplicy, która wysunięta jest dookoła. Licznie z zachowane są nagrobki kamienne i late kryże z końca XIX i początku XX wieku. Najstarszy, zachowany nagrobek z 1884 roku, usytuowany przy bramie na prawo od alejki.

Cmentarz porastały lipy, kloni i dęby.

W chwili obecnej aleja główna rozdziela cmentarz na dwie części: wschodnią i zachodnią. Ulikad mógł rzadwy wzduń linii północ-południe. Groby orientowane na zachód lub na wschód. Licznie z zachowane są nagrobki kamienne i late kryże z końca XIX i początku XX wieku. Najstarszy, zachowany nagrobek z 1884 roku, usytuowany przy bramie na prawo od alejki.

Cerkiew prawosławna p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

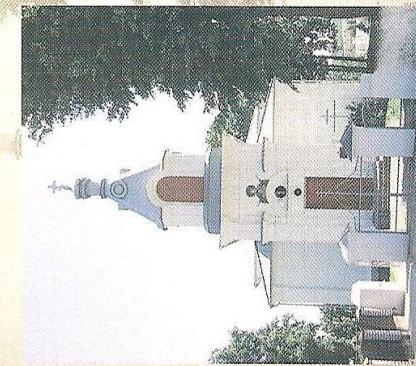

Pierwsza cerkiew w Krynkach została wybudowana w 1505 roku. Przez wiele lat stynęła z cudownej ikony Matki Bożej Krynickiej. W 1804 roku świątynia spłonęła wraz z caim wypasaniem i dokumentami. Wkrótce po pożarze z reszek spalonego budynku parafianie wybudowali tymczasową, małą, krytą słomą cerkiewkę. W latach 20.-tych XIX wieku, dzięki pomocy senatora Dwirowa, wybudowano nową, drewnianą świątynię. Z upłykiem lat cerkiew wymagała generalnego remontu, w związku z tym pod przewodniczącym księcia Grzegorza Poniewskiego w 1864 roku postanowiono wybudować nową, murowaną cerkiew w stylu eklektycznym z cechami sztuki cerkiewnej, na rzucie wydłużonego prostokąta. Murowana cegły ceramicznej na fundamentach z kamieniem i na wysokim, oynkowanym cokołku. Od frontu znajduje się wieża w kształcie stojącego prostopadłościawanu, zwieńczona dzwonnicą, na planie kwadratu. Korpus główny zwieńczony jest osmiołobeczną, metalową latarnią z celustaszem helmem z krzyżem prawosławnym. Wieża nakryta dachem czterospadowym stokowym, zakończonym helmem celustaszem z krzyżem prawosławnym. Do pierwszego remontu, na ścianach bocznych wieżyczki znajdowały się malowidła.

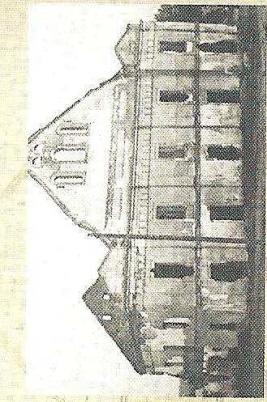
W roku 1868, w święto Narodzenia Matki Bożej, cerkiew została wyświecona przez archimandryę monasteru w Supraślu Wincentego. W roku 1869 cerkiew ogrodzono kamiennym murem a w roku 1890 wykonano nowy ikonostas oraz wiele innych prac. Po remoncie poświęcenia cerkwi dokonał archimandryta klazioru w Supraślu, Mikołaj.

W 1914 roku Niemcy zamienili świątynię w magazyn wojskowy; na szczeźce dzieł staraniem parafian, niedługo po tym przywrócono porządek w cerkwi, która znów stała jako imięce modlitwy.

W 1982 roku przeprowadzono kolejny remont świątyni; polichromie wykonane w latach 1996-1999 pożycioco ikonostas, zas w latach 2004-2005 wykonano nową szatę zewnętrzną.

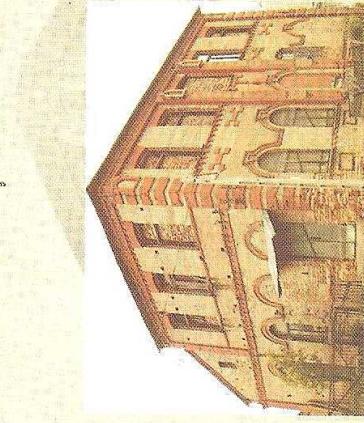
Wielka Synagoga, Beth Ha Kneseth

Na rogu obecnej ulicy Garbarskiej i Zaułku Szkołnego, przy prawie samym rynku, prawdopodobnie w II połowie XII wieku powstała pierwsza, drewniana bożnica „Beth Ha Kneseth”. W jej ponięszczennach pomończych prawdopodobnie obradował w 1687 roku Sejm Żydów Litewskich. W wyniku ogromnego pożaru świątynia doszczętnie spłonęła w 1754 roku a na jej miejscu już dwa lata później zbudowano nową, murowaną, z granitowych głazów narzutowych budynek z salami modlitewnymi dla kobiet po obu stronach zmieszczone na planie kwadratu, z prostokątną salą główną od wschodu oraz prostokątnym przedziałkiem od zachodu. Synagoga posiadała dwie kondygnacje i była podpiwniczona. Miejsce przekazy mówią, iż podczas jej budowy skonstruowane kikuzdzenie drewniany chodnik, po którym wtaczano ogromne kamienie. Calkowita grubatura wynosiła prawie 7,5 tysiąca m. Okazała prezentowała się wnętrze obiektu, a zwłaszcza dźwignie dremya przez nieznanego z nazwiska artystę. Oryginalna ołtarz Aron Ha Kodesz, wykonany w dużej mierze dremya nad głową sali modlitwy. Podczas II wojny światowej shuliba bina (kazalnica) w kształcie obreżyc górowała nad główną salą modlitwy. Podczas II wojny światowej szuliba jako zakład remontowy czolgów stad pochodząca dłuża birama wykuta w północnej ścianie. W 1944 roku została częściowo zburzona przez hitlerowców. Świątynia nie uległa całkowitemu zniszczeniu, prawdopodobnie dzięki swojej niżyskiej potęgi konstrukcji. Proponowano odbudowację bielski i przeznaczyć go na cele kulturalne; przepewni czas mury były wykorzystywane w charakterze sali kinowej. W 1971 roku ówczesne władze podjęły decyzję o wysadzeniu synagogi w pionierce, mówiącą to groźba zawalenia.

Obecnie zachowane są fundamenty budynku. Wokół zachowane zostały fundamenty budynku. Obecnie zachowane zostały fundamenty budynku.

Bóżnica Stomiska Chasidów "Yentes Beth Midrasz"

Obecna, umiejscowiona przy ul. Czopej w Krynkach, jest obecnie jedna z nielicznych zachowanych bożnic chasydzkich w Polsce. Zbudowana w drugiej połowie XIX wieku z fundacji Jery Rajdowskiej-Wolson, stąd jej nazwa "Yentes Beth Midrasz". W jednym z pomieszczeń znajdowała się szkoła talmudyczna. W 1880 roku synagoga spłonęła. W szybkim czasie została wyremontowana. Podczas II wojny światowej, hitlerowcy zdewastowali synagogę. Murowany z cegły, piętrowy budynek synagogi, wzniesiono na planie prostokąta z babińcem od strony zachodniej. Do dzisiaj zachował się wstęp zewnątrzny, oraz kilka charakterystycznych, półokrągłych okien.

Cmentarz przy cerkiewnym

Cmentarz został założony w XVI wieku. Teren nekropolii obecnie obejmuje pięć grobów, umiejscowionych na wschód od cerkwi, z których najstarszy nagrobek pochodzi z 1907 roku.

Cmentarz jest otoczony nieregularnym, ośmiobocznym murem z kamienia polnego z przeporami. Bramą murowaną otynkowaną, wrota z przętow zielonymi. Od wschodu znajdują się furtka oraz sepełki w rosnących wzdrążmury.

KIRYNNIK MAPA ZABYTKÓW

1. Układ przestrzenny z XVIII wieku.
2. Bożnica "Kaukasi Beth Midrasz" z XIX w.
3. Cmentarz żydowski z XVII-XX wieku.
4. Cmentarz prawosławny.
5. Cerkiew pw. Narodzenia NMP z lat 1864-68.

3. Cmentarz żydowski z XVII-XX wieku.

4. Cmentarz prawosławny.

5. Cerkiew pw. Narodzenia NMP z lat 1864-68.

6. Cmentarz przycekiwny.

7. Ruiny Wielkiej Synagogi z 1756r.

8. Bożnica chasydzka "Jentes Beth Midrasz" z XIX wieku.

9. Kościół pw. sw. Anny z lat 1907-13.

10. Cmentarz przykościelny.

11. Bramą-dzwonnica z 1882 roku.

12. Cmentarz katolicki.

13. Park podworski.

Kościół rzymsko-katolicki p.w. Św. Mikołaja

W 1522 roku erygował król Zygmunt I Stary dokumentem wydanym w Wilnie w dniu 20 kwietnia Apostołów. W tym czasie powstała pierwsza drewniana świątynia „na cześć Wszechmogącego Boga, Świętej Anny i Blogosławionych Zygmunta Króla i Stanisława Biskupa”. Następna, także drewniana, zbudowana w 1639 roku, którą w roku 1674 konsekrował biskup Mikołaj Skupsta. W 1714 roku, dzięki staraniom kanonika Jana Ziemińskiego drewniany kościół został podniesiony i ostatecznie odrestaurowany. Na początku XIX wieku budynek kościelny był w bardzo złym stanie i groził zawaleniem. 30 listopada 1817 roku, z nakazu oficjala wileńskiego ks. Jana Cywińskiego, został zamknięty, a nabożeństwa przeniesiono do kaplicy obok kościoła. W 1840 roku ks. Ambroży Lesniowski przystąpił do budowy nowej świątyni. W 1841 roku naprawiono prezbiterium, a trzy lata później resztę kościoła.

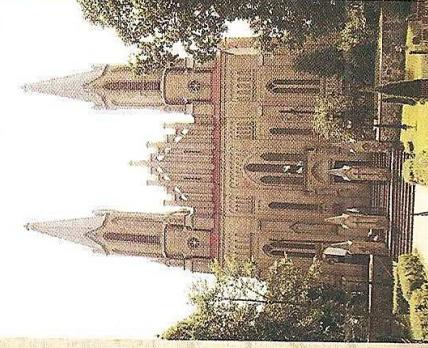
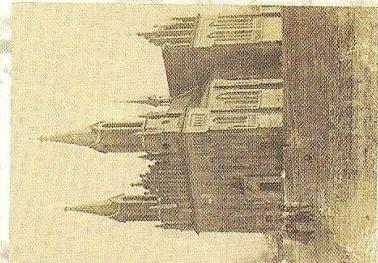
Pod koniec XIX wieku budynek kościoła ponownie groził zawaleniem, dlatego proboszcz wraz z parafianami podjął decyzję o budowie murowanej świątyni. W grudniu 1900 roku inż. Tadeusz Markiewicz sporządził plany świątyni a w styczniu 1901 roku koszitory na sumę 37 382 rubli i 61 kopiejek. W tym czasie komitet społeczny zwrócił się do konsystorza z prośbą o uzyskanie zezwolenia na budowę. Dwa miesiące później komplet dokumentów został przesłany do gubernatora. Niestety MSW w Petersburgu nie wyraziło zgody na budowę.

W 1903 roku Józef Karpicki, Feliks Kundzicz i Ferdynand Kalinński wraz z proboszczem ks. Ludwikiem Bałabanem, w imieniu krynickich parafian, ponownie zwróciли się do general-gubernatora w Wilnie o pozwolenie na budowę kościoła. Prośba pozostała bez odpowiedzi.

Kolejne starania podjęto po wydaniu ukazu tolerancyjnego w 1905 roku. Powstał nowy plan według projektu znaneego architekta Stefana Schillera oraz kozłorys na sumę 31 093 rubli i 31 kopiejek, który wykonano inż. z Grodna B. Sroka. Nowe dokumenty zostały przesłane do konsystorza w czerwcu 1905 roku a w kwietniu 1906 roku plan i koszitory zostały zaakceptowane. 11 października 1906 roku władze miejskie wydały pozwolenie na budowę.

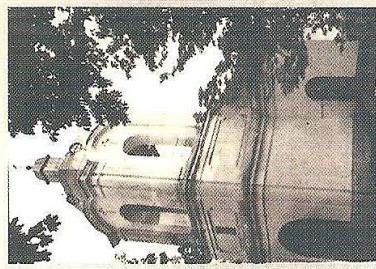
Przygotowywali się do inwestycji. Zebrały 1065 rubli gotówki, w Szaculach pobudziano cegielnię, w której wypalano cegły i kamień. Wartość tych materiałów wynosiła 7876 rubli. W sycie 1907 roku został zaakceptowany skład Komitetu Budowy Kościoła.

W 1907 roku założono fundamenty pod nowy kościół, który miał być usytuowany na osi północ-południe i zwrócony frontem w stronę miasta. Dzięki ofiarnej pomocy parafian, którzy cegły na wyższe partie nosili na plecach, prace budowlane szybko poszły do przodu. Świątynię wznośili miejscowi rzemieślnicy a roboty nadzorował inż. Zaworonikow. Do budowy wież zostały przygotowane podesty w kształcie spirali, po których wniesiono materiał budowlany. W sierpniu 1912 roku rozebrano stary budynek kościelnego, z którego w 1915 roku zbudowano nową plebanie, a 6 listopada odbył się odbiór techniczny nowego kościoła. Administrator Diecezji Wileńskiej ks. Kazimierz Michalkiewicz w dniu 30 listopada 1912 roku urozczyście poświęcił krynicką świątynię.

W 1920 roku nowy proboszcz, ks. Mieczysław Radziszewski, zakupił ołtarz główny i ambonę, wykonane przez firmę Kroczyckiego w Warszawie, a w 1923 roku ołtarze boczne. Staraniem księdza dziedziciego Józefa Marcinkiewicza prace wykończeniowe i upiększające trwały do 1928 roku. 15 maja tego roku arcybiskup metropolita Romuald Jabłobrzeski dokonał konsekracji kościoła. Budynek trojnowy w stylu neogotyckim, mający wymiary: 27 m długości, 15 m szerokości, 20 m w skrzyniowaniu nawy, o dwóch wieżach wysokości 29 metrów służący parafianom do dziś. Dzięki opatrzości bożej i staraniu księdza krynickiego secesyjnie przerwad obie wojny światowe i trwałe wpisał się w panoramę Krynek.

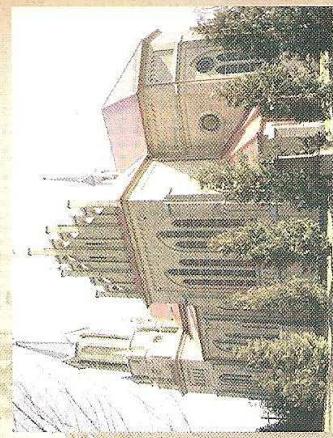
Zdumioniem przy kościele p.w. Św. Mikołaja

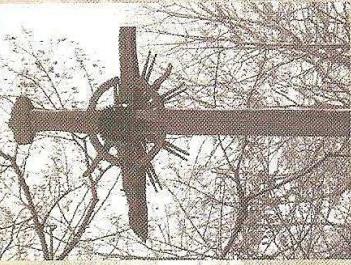

Cmentarz cmentarz przyległego znajduje się stara, zabudowana dzwonnicą, wybudowana w stylu neobarokowym przez księdza Jana Kiersnowskiego w 1882 roku. Jest to budynek trójkonchognacyjny o wymiarach 5,7 x 5,7 x 13 m. Pierwotnie znajdowała się na wprost wejścia do starej, drewnianej świątyni pełniącej rolę bramy kościelnej. W okresie międzywojennym dzwonnicą służyła jako kapliczka cmentarna. W obecnym czasie powróciła do swojego przeznaczenia jako dzwonniczka. Zainstalowano na niej trzy dzwony: imienia św. Józefa o wadze 508 kg, św. Anny - 250 kg i św. Teresy - 151 kg.

Cmentarz przy kościele

W 1851 roku erygował król Zygmunt I Stary, dokumentem wydanym w Wilnie w dniu 20 kwietnia Apostołów. W tym czasie powstała pierwsza drewniana świątynia „na cześć Wszechmogącego Boga, Świętej Anny i Blogosławionych Zygmunta Króla i Stanisława Biskupa”. Następna, także drewniana, zbudowana w 1639 roku, którą w roku 1674 konsekrował biskup Mikołaj Skupsta. W 1714 roku, dzięki staraniom kanonika Jana Ziemińskiego drewniany kościół został podniesiony i ostatecznie odrestaurowany. Na początku XIX wieku budynek kościelny był w bardzo złym stanie i groził zawaleniem. 30 listopada 1817 roku, z nakazu oficjala wileńskiego ks. Jana Cywińskiego, został zamknięty, a nabożeństwa przeniesiono do kaplicy obok kościoła. W 1840 roku ks. Ambroży Lesniowski przystąpił do budowy nowej świątyni. W 1841 roku naprawiono prezbiterium, a trzy lata później resztę kościoła.

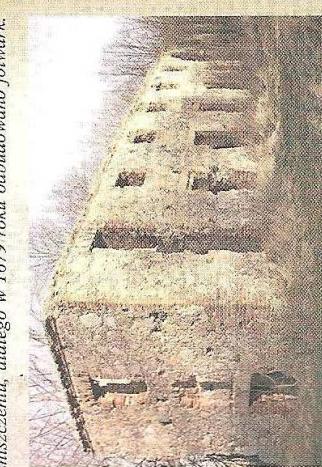
wydrążona została w jednym kawałku drzewa z polkościami zamkniętymi trzema ovorami. Pierwotnie umieszczona w jej wnętrzu figura Chrystusa Frasobliwego nieczytelna jest do naszych czasów.

Najstarsza część cmentarza otoczona jest dodatkowym murem. Stare nagrobki znajdują się na obecnym cmentarzu grzebalnym są kute z żelaznymi krzyżami osadzonymi na kamiennych cokołach, złożonymi najstarszymi zachowanymi nagrobkami pochodzące z 1873 roku i jest zlokalizowany w północno-wschodniej części cmentarza. Po lewej stronie alei głównej znajduje się Grób Nieznanego Żołnierza z 1920 roku. Ponad 30 nagrobków ze względu na wartość historyczną, zostało zaliczonych do dóbr kultury i wpisanych do rejestru zabytków.

Cmentarz porasta dęby, kasztanowce, lipy, klony oraz brzozy.

Park podworski w rodzinie de Virion

Stiedziba dworska w Krynkach istniała już w poczatkach XVII wieku. Były to miejsce posiedzeń dworu królewskiego w czasie podróży z Grodna do Krakowa. Dwór królewski miał inną lokalizację niż zachowany park. Okolo 1560 roku powstał pierwszy folwark królewski, który miał znaczenie wyłącznie gospodarcze. W 1650 roku gospodarstwo zostało zlikwidowane. Podczas działań wojsk moskiewskich kniazja Chowańskaego dwór królewski "w mieście" uległ zniszczeniu, dlatego w 1679 roku odbudowano folwark.

Powstała barokowa kompozycja, obejmująca dwór, budynki gospodarcze i tarasowy ogród.

W czasach rządów podstarostego litewskiego Antoniego Tyzenhauza, wraz z przebudową układu przeszronnego Krynek po pożarze miasta w 1775 roku, sień zbiu dworska otrzymała nowy kluczyczytny kształt. Cechy charakterystyczne zadecydowały o: dwa dziedzińce z oficynami, regularne tarasy ogrodowe, sadzawki położone symetrycznie po obu stronach głównej alei.

Ozdoby ogrodu tarasowego znajdują się w czasie zichodniej i sieradowej

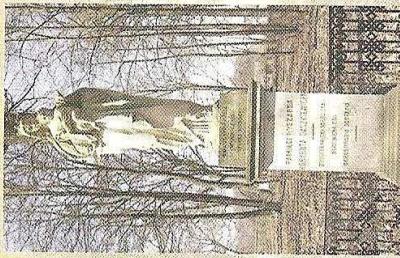
z dworem. Drugi ogród położony był między parkiem a zabudową miasta. Przeznaczony dla kanału powstaje po uregulowaniu rzeki Kryntki. Prostopadłe do kanalu biegła aleja dojazdowa do głównego dziedzińca. Zaplecze dworskie stanowiły budynki gospodarcze o różnych przeznaczeniach.

Po III rozbiorze Polski dwór stał się własnością senatora Iwana Sokołowa. W 1833 roku majątek odkupił Jan de Virion, podkomorzy grodzieński. Wtedy zaszyt tu dziesiątka przeobrażenia. Zmianie uległa kompozycja założenia, przestal istnieć dwór na osi drogi dojazdowej, zlikwidowano wielki dziedziniec z budynkami gospodarczymi w południowej części założenia. Powstał natomiast nowy kompleks zabudowań położony na północny wschód od dawnego placu.

Dalsze zmiany w całosci kompozycji nastąpiły w drugiej poł. XIX wieku. W 1826 r. majątek objął syn Jana de Viriona Włodzimierz. Na pobliskim wzgórzu powstało gospodarstwo dworskie - drewniany dom i zabudowania gospodarcze. Zaczęto budować zakłady produkcyjne m.in. młyn mielący korel gorzelnie. Pierwsza wojna światowa przyniosła zniszczenie części budynków gospodarczych i domu.

de Virionów, którego już nie odbudowano. Wzniesiono jedynie drewniany dom mieszkalny, tzw. "rzędówkę".

-12-

Kolejny nagrobek Karola Białokozia z 1857 roku, wykonany z żeliwa w stylu neoklasycznym. Inny nagrobek na cmentarzu przytacielskim są miejsca spoczynku między innymi:

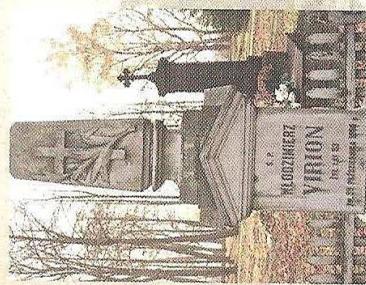
Ryszarda Korybuta-Daszkiewicza,

Reliksa Białokozia,

Włodzimierza de Virion'a

Antoniego Wązowicza

Do ciekawego obiektu należy siódmy nagrobek z tajemniczą inskrypcją „NN”, granitowy, nie posiadający informacji, komu został postawiony.

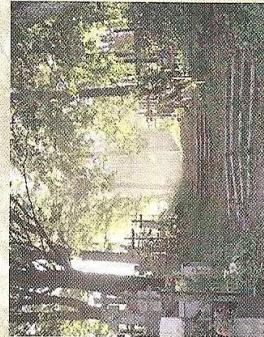

Cmentarz rzymsko-katolicki

Drugim cmentarzem, należącym do parafii katolickiej p.w. Św. Anny w Krynkach jest używany obecnie cmentarz grzebalny, oddalony od kościoła o 400 m. Został on założony w 1861 roku na powierzchni 1 ha. Po I wojnie światowej cmentarz wymagał powiększenia, gdzie zdarzały się wypadki chowania kilku ciał w jednym miejscu. Zmieniony powiększenie cmentarza wyzeli Parafianie, którzy w 1937 roku napisali podanie do księdza Arcybiskupa Romualda Jarzębikowskiego z prośbą o wydzielenia 2 ha gruntu kościelnego na ten cel. Jednak II wojna światowa pokrzyżowała te plany; dopiero II kwietnia 1951 roku Rada Parafialna z ówczesnym proboszczem, księdzem Janem Laską, postanowiła rozszerzyć cmentarz grzebalny i poprawić jego uszkodzone ogrodzenie. Ogólna powierzchnia ziemi, zagospodarowana na ten cel, wynosiła 4 ha.

Na cmentarzu, oprócz 27 zabytkowych nagrobków, znajduje się także reprezentująca sztukę ludową kapliczka, wykonna w 1877 roku przez Józefa Makarewicza. Kapliczka

-11-

Mateusz Szczawiński, Karol Nosewicz, Sywia Hajdukiewicz.

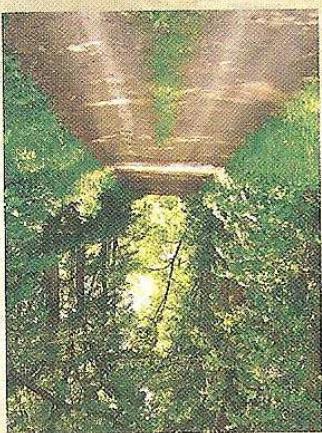
Opactwo mnisze w Krynkach: Elżbieta Czeremcha, Cecylia Bach-Szczawińska.

- http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Szko%C5%82a_w_Krynkach
- http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title/Synagoga_chasydow
- http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title/Synagoga_Kauaska_w_Krynkach
- http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title/Synagoga_w_Krynkach
- <http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title/Krynki>
- <http://www.krynki.pl>
- materiały oraz zdjęcia ze zbiorów prywatnych Tomasza Wiśniewskiego, Cecylii Bach-Szczawińskiej
- ogołomodostępne artykuły prasowe
- Biatystrók 2002
- Krysztof A. Jabłonski "Budownictwo kościelne 1795-1939 na terenie Archidiecezji Białostockiej"
- Henryk Oldynowski, Jan Bach "Krynki", Krynki 1992
- "Krynki i okolice", Park Krajoznawczy Puszczy Krynickiej, Supraśl, 1994
- Tomasz Wiśniewski, Dokumentacja Ewidencja Gminy Krynica Zdrojowa w Krynkach", Biatystrók, 1988
- Tomasz Wiśniewski, Gmina Zydowska w Krynkach", Biatystrók 1989, nr 3
- Ewa Kopiec, Alicja Miron, "Holocaust Krynickich Zydów", Krynki, 2005
- Wroblewska Małgorzata, Park zabytkowy w Krynkach, (opracowanie), Biatystrók 1987
- Małoszczek Józef, Państwowy ogródak - Krynki [w:] "Księta Poranny" nr 218, 1990, str. 21
- Krójoraz kultury odkrywym Podlaski, Biatystrók 2000
- Bończa-Kucharczyk Ewa, Małoszczek Józef, Kucharczyk Krysztof, Parafia i ogrody zabytkowe w Bielsku Tomasz ks., Krynki i okolice, (maszynopis), Poznań 1972
- D. Rabini, Pimka Krynki, Jerozolima, 1970
- "Ewidencja zabytków gminy Krynki", Krynki, 2006 w: Urzędnicza Gmina Krynki

Sztuka

- dziedzictwo i tradycje Zespołu Skot Samorządowego w Krynkach;
- naukowe i edukacyjne ZSS w Krynkach: Ewie Kopiec, Alicji Miron;
- Tomaszowski Wizytatorzy;
- żołnierskie Gudaliwskie - Wizytatorzy;
- Urzędowi Marszałkowi województwa Podlaskiego;
- erdeczne podziękowania za pomoc przy realizacji kolejnego informacyjnego:

Sztuka

Ostatnim wtaścicielom majątek do 1939 roku był Józef Marian de Viron. Daliszua dewastacją zatoczeniu parafialnego nastąpiła podczas II wojny światowej. W czasie okupacji sowieckiej w parafii doszło do garaże, magazyny i składy amunicyjne, a w budynku mieszkalnym stacjonowały czołgi. Za budownictwa gospodarcze wykorzystywane były kamieniołomy czołgi. W czasie okupacji sowieckiej w parafii doszły do garaże, magazyny i składy amunicyjne, a w budynku mieszkalnym stacjonowały czołgi. W wyniku działań wojennych uległy uszkodzeniu wszystkie zabytkowemu gospodarstwu, ocalane domy mieszkalne pozostały po损失. Niemniej jednak przetrwały dawne parki uliczne, parki kompozycji, stare drzewostan i zwierzęta wiejskie z mitastrem, kościółkiem i cmentarzem.

Źródła wykorzystane przy tworzeniu niniejszego folderu

- „Ewidencja zabytków gminy Krynki”, Krynki, 2006 w.i. Urzędu Gminy Krynki
 - D. Rabin „Pinkas Krynki”, Jerozolima, 1970
 - Bielski Tomasz ks., Krynki i okolice, (maszynopis), Poznań 1972
 - Bończak-Kucharczyk Ewa, Maroszek Józef, Kucharczyk Krzysztof, Parki i ogrody zabytkowe w krajobrazie kulturowym Podlasia, Białystok 2000
 - Maroszek Józef, Pamiętajmy o ogrodach - Krynki [w:] "Kurier Poranny" nr 218, 1990, str. 21
 - Wróblewska M., Park zabytkowy w Krynkach, (opracowanie), Białystok 1987
 - Ewa Kopeć, Alicja Miron, „Holocaust Krynickich Żydów”, Krynki, 2005
 - Tomasz Wiśniewski „Gmina żydowska w Krynkach”, „Białostocczyzna, Białystok 1989, nr. 3
 - Tomasz Wiśniewski „Dokumentacja Ewidencyjna Cmentarza Żydowskiego w Krynkach”, Białystok, 1988
 - „Krynki i okolice”, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, Supraśl, 1994
 - Henryk Oldytowski, Jan Bach „Krynki”, Krynki 1992
 - Krzysztof A. Jabłoński " Budownictwo kościelne 1795-1939 na terenie Archidiecezji Białostockiej", Białystok 2002
 - ogólnodostępne artykuły prasowe
 - materiały oraz zdjęcia ze zbiorów prywatnych Tomasza Wiśniewskiego, Cecylii Bach-Szczawińskiej
 - <http://www.krynki.pl>
 - <http://pl.wikipedia.org/wiki/Krynki>
 - http://pl.wikipedia.org/wiki/Wielka_Synagoga_w_Krynkach
 - http://pl.wikipedia.org/wiki/Synagoga_Kauaska_w_Krynkach
 - http://pl.wikipedia.org/wiki/Synagoga_chasydow
 - http://pl.wikipedia.org/wiki/Stara_Synagoga_w_Krynkach
- Zdjęcia, relacje, informacje i reprodukce ze źródeł internetowych pod hastami: „Krynki”, „Pinkas – Krynki” oraz z prywatnych zbiorów mieszkańców Krynek.

Projekt „Skarby z pogranicza kultur” realizowany przez Gminny Ośrodek Kultury w Krynkach w r.2008 współfinansowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego oraz Gminny Ośrodek Kultury w Krynkach.